

Józef Borzyszkowski

"Toruński słownik biograficzny", t. 7,
pod red. Krzysztofa Mikulskiego,
Toruń 2014 : [recenzja]

Acta Cassubiana 16, 347-349

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef Borzyszkowski
Gdańsk

Toruński słownik biograficzny,
pod red. Krzysztofa Mikulskiego, t. 7,
Towarzystwo Miłośników Torunia i Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
Toruń 2014, ss. 295

Tom 7. *Toruńskiego słownika biograficznego*, w odróżnieniu od podobnych pod względem zawartości i objętości poprzednich, wzbogacony został o cenny dodatek w postaci „Spisu biogramów zamieszczonych w tomach I–VII...”. Budzi to jednocześnie wdzięczność posiadaczy całości tego wydawnictwa, jak i pytanie, czy rzeczywiście t. 7. je zamyka? A może będą dalsze? O możliwości, a i potrzebie kontynuacji dzieła, może w nieco dalszej perspektywie, świadczą objęte ramkami imiona i nazwiska dwóch członków spośród jedenastoosobowego Komitetu Redakcyjnego. Ramki sygnalizują, iż w trakcie opracowywania tomu do druku zmarli Kazimierz Przybyszewski i Tadeusz Zakrzewski, należący do grona najbardziej twórczych współautorów SBT i działaczy ToMiTo – Towarzystwa Miłośników Torunia, inspiratora i współwydawcy dzieła.

W prezentowanym tomie 7., zgodnie z przyjętym przez Komitet Redakcyjny systemem holenderskim, obejmującym hasła od A do Z, mamy do czynienia z biogramami toruńskich i z Toruniem związanych postaci, żyjących we wszystkich epokach od średniowiecza po czasy współczesne. Wśród postaci ze średniowiecza (a i z epoki nowożytnej) spotykamy przede wszystkim przedstawicieli patrycjatu i duchowieństwa, a ich biogramy, często chyba nazbyt obszerne, zawierają niekiedy wszystkie możliwe do uchwycenia w źródłach szczegóły. Sprawia to wrażenie niedostatecznego panowania autorów i redakcji nad zgromadzonymi szczegółami, niekiedy nużącymi wyliczankami – przywołaniami obecności bohatera w kolejnych posiedzeniach, np. sejmowych itp. Podobnie nadmiernie rozbudowane, przeładowane szczegółami są biogramy większości uwzględnionych w tomie postaci wysokich oficerów. Poprzez takie ujęcie zamiast biogramu mamy minibiografię czy szczegółowe kalendarium życia bohatera.

Wśród biogramów postaci zapisanych na kartach dziejów najnowszych Torunia spotykamy stosunkowo liczną reprezentację duchownych i ludzi nauki oraz urzędników administracji i podległych jej instytucji, w tym pracowników służby

zdrowia – lekarzy. Biogramy tych ostatnich są autorstwa K. Przybyszewskiego i M. Łysiaka – autorów osobnego słownika biograficznego pt. *Sylwetki lekarzy toruńskich XIX i XX w. Biogramy i szkice biograficzne*, Toruń 2009. Wśród nich jest Augustyn Maciej Kašinowski (1847–1901), który studiował medycynę na uniwersytetach w Królewcu i Gryfii. W Greifswaldzie był współzałożycielem Stowarzyszenia Studentów Polaków „Polonia” i tam zakończył studia doktoratem. Pracując w Toruniu, działał m.in. aktywnie jako pierwszy sekretarz w Towarzystwie Naukowym oraz należał do powstałej tam już w 1793 r. z nadania berlińskiego loży masońskiej „Pod Ulem”. Ten biogram sygnalizuje zarówno dawne bliskie kontakty Pomorza Nadwiślańskiego z Gryfią – najstarszym uniwersyte-tem pomorskim, jak i obecność Polaków obok Niemców w ruchu masońskim, chyba dotąd jeszcze słabo w historiografii pomorskiej zbadanym.

Wśród ludzi nauki, których biogramy uwzględniono w prezentowanym tomie, znajdujemy także postacie znane z najnowszych dziejów Torunia, jak: Stefan Czaja (1943–2003) – historyk, bibliotekarz, dyrektor Biblioteki Głównej UMK; Jan Mirosław Kasjan (1933–2010) – profesor, historyk i teoretyk literatury, wybitny historyk folklorysta, poeta i tłumacz; Bronisław Adolf Włodarski (1895–1974), wybitny profesor, twórca toruńskiej szkoły mediewistycznej, pracujący także w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku, autor licznych prac dotyczących m.in. dziejów Pomorza Gdańskiego.

Z grona wybitnych ludzi Pomorza dwudziestolecia międzywojennego warto zwrócić uwagę na biogram Teofila Gracjana Zegarskiego (1884–1936) – filomaty pomorskiego, pedagoga i działacza społecznego, czynnego w ruchu młodokaszubskim, współorganizatora Rady Pomorskiej i prezesa Bractwa Pomorskiego, którego biografię niedawno opublikował Leszek Molendowski, uzupełniającą bogatą bibliografię wykorzystaną przez niezwykle sumiennego autora, jakim był K. Przybyszewski.

Studiując całość tomu, spotykamy w nim także Kaszubów, których reprezentują toruńscy duchowni, tacy jak np. Leon Dzieńisz (1906–1942) – proboszcz parafii św. Antoniego, pochodzący z Parszkowa w parafii Starzyno czy Wincenty Kolczyk (1897–1984) – proboszcz parafii św. Janów, urodzony w Czapiewicach na Zaborach. Do tego grona należy też nauczyciel Rudolf Kuper (1909–1987), pochodzący z rodu zakorzenionego w Wysinie, zapisany dobitnie w dziejach pomorskiego ruchu oporu. Dla gdańszczan, związanych bliżej ze strukturami kościelnymi, ważny będzie ciekawy biogram wyróżniającego się kapłana i kurialisty oliwskiego, ks. inf. Bernarda Polzina (1914–2003), swego czasu proboszcza parafii świętych Apostołów Piotra i Pawła w Toruniu na Podgórzu, urodzonego w Nakle nad Notecią, stolicy Krajny, związanego rodzinnie z Borowiakami.

Warto jeszcze wskazać na dwa biogramy urzędników administracji rządowej dwudziestolecia międzywojennego, związanych z Kaszubami. Jeden to biogram starosty morskiego Bolesława Lipskiego (1880–1945), urodzonego w Odrach,

wówczas przynależnych do parafii wielewskiej, zaprzyjaźnionego z Janem Karnowskim, działacza Organizacji Wojskowej Pomorza – komendanta jej Okręgu Kaszubskiego i uczestnika działalności innych podmiotów ruchu kaszubsko-pomorskiego, także ruchu oporu w okresie wojny, zamordowanego przez UB w czerwcu 1945 r. Drugi biogram, może nadto rozbudowany, na który warto zwrócić i tutaj uwagę dotyczy Kazimierza Feliksa Młodzianowskiego (1880–1928) – artysty malarza, legionisty i polityka, ministra spraw wewnętrznych, generała oraz wojewody poleskiego i pomorskiego (1926–1928). Jego postać w pamięci historycznej Kaszubów i Pomorzan zapisana jest jedynie jako legionisty Piłsudskiego i sanacyjnego wojewody. Mało znana lub całkiem zapomniana jest jego wcześniejsza twórczość artystyczna i działalność jako liberalnego wobec mniejszości narodowych wojewody poleskiego i ministra, zwolennika reformy rolnej...

Postaci, których biogramy warto by tu przywołać, jest więcej. Należą do nich m.in. Roman Lutman (1897–1973) – dziennikarz i publicysta, zasłużony wicedyrektor Instytutu Bałtyckiego w Toruniu i dyrektor Instytutu Śląskiego w Katowicach. Wskazać też trzeba biogram ks. Pawła Piotra Marchlewskiego (1884–1939) – m.in. toruńskiego wikariusza i katechety, a od 1936 r. proboszcza w Chojnicach, zamordowanego przez hitlerowców.

Generalnie można powiedzieć, że zaprezentowana w SBT galeria postaci, tak w t. 7., jak i w całości dzieła, ukazuje zróżnicowaną w przeszłości etnicznie społeczność Torunia, a zwłaszcza relacje polsko-niemieckie. W okresie II i III RP po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zróżnicowanie w większym stopniu niż narodowościowym dotyczy pochodzenia regionalnego wybitnych obywateli miasta ze szczególnym piętnem, jakie nadało mu powstanie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika tuż po zakończeniu II wojny światowej.

Pamiętając o trudach Komitetu Redakcyjnego z jego przewodniczącym i redaktorem naukowym tomu na czele oraz zespołu autorów biogramów, do których należą śp. K. Przybyszewski i T. Zakrzewski, właśnie ich pamięci dedykowałbym tom 7., dzieło godne wdzięczności czytelników i kontynuacji.